
РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ В СЪВРЕМЕННА БЪЛГАРИЯ: ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И ДЕМОГРАФСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Докторант Силвия С. Заркова¹

*Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов,
катедра „Финанси и кредит”*

Резюме: Насърчаването на икономическото развитие на България при отчитане на спецификите в регионите се явява сериозно предизвикателство пред регионалното управление у нас. Настъпилите и продължаващи промени в политическите и икономическите обстоятелства поставят въпроса относно постигнатите резултати в развитието на страната. Настоящата разработка е насочена към изследване на различията в България по разделение на регионите според класификацията на териториалните единици за статистически цели (NUTS), като оценява степента на икономическите, социалните и демографските предизвикателства чрез конструирането на многовариантен сравнителен анализ, базиран на комбинация от множество статистически значими индикатори. Извършеният анализ ясно очертава границите на регионалните диспропорции и необходимостта от подобряване на регионалната и кохезионна политика в страната.

Ключови думи: регионална политика, различия, NUTS, таксономична мярка за развитие.

JEL: J11, O18, R11.

¹ E-mail: d010217179@uni-svishtov.bg

Настоящата статия е написана от участник в целева група докторанти в резултат от дейности и обучение по проект BG05M2OP001-2.009-0026-C01 „Развитие капацитета на студентите, докторантите, постдокторантите и младите учени от Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – гр. Свищов за провеждане на иновативни научно-практически изследвания в областта на икономиката, администрацията и управлението”, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.

Отличена е с първа награда на национален конкурс „Млад икономист–2018 г.“ в категория „Докторанти“.

В контекста на развитието на регионалната политика в съвременния свят социално-икономическите различия между регионите са в основата за иницирането на концепции и програми за решаване на проблема с регионалните различия. Именно това е и едно от основните затруднения в съвременна България – наличието на висока степен на социално-икономически и демографски различия между отделните райони. Въпреки активната дейност на страната в прилагането на политика в съответствие с тази на Европейския съюз за икономическо, социално и териториално сближаване, регионалните различия създават ограничения и разширяват своето влияние.

Обект на настоящото изследване са основните индикатори, имащи информационна ценност за социално-икономическото развитие на България. **Предмет** е практикоприложното значение на икономическите показатели за измерване и моделиране на икономическата динамика в регионален мащаб. **Изследователската теза** е, че в условията на съвременна България, като страна – членка на Европейския съюз, съществува висока степен на несъразмерност между отделните райони в страната, които задълбочават социално-икономическите различия на населението. **Целта** на настоящото изследване е да се проучат и оценят различията в социално-икономическото развитие на българските области по отношение на демографския потенциал, социалното развитие, икономическото развитие и инфраструктурата. Основните **задачи** са фокусирани върху анализ и оценка на диспропорциите в българските райони чрез йерархично разпределение на областите и групирането им по отношение тяхното демографско и социално-икономическо развитие, както и да се дадат предложения относно тяхното минимализиране. **Методите**, използвани в изследването, са многовариантен сравнителен анализ и по-конкретно използването на таксономичния коефициент за развитие на З. Хелвинг, както и метода на стандартното отклонение.

1. Теоретични аспекти на социално-икономическото развитие в съвременна България

През последните години нарастващо значение в политиката на страната придоби регионалното икономическо развитие, като се превърна в основен акцент на местните и централните органи на управление. Икономическото развитие се счита за ключова концепция, описваща основната глобална социално-икономическа цел. Подобряването на жизнения стандарт е основно предизвикателство за развитието (The World bank, 2003), характеризиращо се с устойчивост, социално сближаване и

демографски потенциал. Регионалното развитие е многостранен процес, обхващащ съответните реформи в икономическата и социалната структура, намаляването на неравенствата и бедността. Развитие на регионите се разглежда като цялостна промяна, която допринася за подобряване на икономическата система и стандарта на живот на населението (The World bank, 2002).

Различията в регионалното развитие попадат в рамките на икономическите стратегии в национален план. Националните икономически стратегии имат за цел да подобрят регионалните средносрочни и дългосрочни икономически условия, така че да позволят коректно функциониране на пазарните механизми. Също така и да допринесат за постигане на относително равновесие между равнищата на икономическо и социално развитие на различните региони на националната територия или за гарантиране на справедливо междурегионално сътрудничество. За генериране на различията в отделните региони се използва европейската класификация на териториалните единици за статистически цели – Nomenclature of territorial units for statistics /NUTS/ (Захариев, А., 2012). Класификацията разделя България на две основни зони (НСИ, 2003) от NUTS-1 Северна и Югоизточна България, Югозападна и Южна централна България. Според NUTS-2 в България има шест района – Югозападен (*София, София /столица/, Кюстендил, Благоевград, Перник*), Южен централен (*Пазарджик, Пловдив, Смолян, Хасково, Кърджали*), Югоизточен (*Стара Загора, Сливен, Ямбол, Бургас*), Североизточен (*Варна, Добрич, Търговище, Шумен*), Северен централен (*Велико Търново, Габрово, Русе, Разград, Силистра*) и Северозападен район (*Видин, Враца, Монтана, Плевен, Ловеч*). От трето ниво на разпределение NUTS-3 България е разделена съответно на отделните административни области.

Членството на България в Европейския съюз създаде нова среда за регионално развитие, чиято основна цел се фокусира върху кохезионната политика, провеждана в страната за постигане на социално-икономическо сближаване между регионите. Постигането на балансирано регионално развитие, конвергенция и предотвратяване на потенциални диспропорции през последните години се осъществява с финансиране от Структурни и Кохезионни фондове чрез следните оперативни програми (Лилова, Р., Радулова, А., Симеонов, С., 2016), разделени в два програмни периода: **Първи програмен период**² (ЕС, 2007) (2007 г. –

² ОП „Регионално развитие“, ОП „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“, ОП „Развитие на човешките ресурси“, ОП „Транспорт“, ОП „Административен капацитет“, ОП „Техническа помощ“.

2013 г.), **втори програмнен период**³ (Economix, 2014) (2014 г. – 2020 г.). Важно е да се отбележи, че част от оперативните програми се осъществяват на национално и институционално равнище, докато други са разположени на регионално ниво. Регионалните програми позволяват да се подобрят ключови индикатори в отделните региони, но и допринасят за значителни различия в цялостната социално-икономическа и демографска ситуация в 28-те области в България.

2. Методологична рамка за конструиране на модела за развитие на З. Хелвинг

Настоящият анализ е изграден на база таксономичния модел за развитие на З. Хелвинг (Pawlas, I.), основаващ се на многовариантен сравнителен анализ, чрез който може да се направи йерархично разпределение на областите в България по отношение на демографския потенциал, социално-икономическото развитие и наличната техническа инфраструктура. За настоящия анализ е обхванат период от 5 години – от 2012 г. до 2016 г., като са изследвани поотделно 2012 г., 2014 г. и 2016 г. Анализът се базира на три групи индикатори, заимствани от базата данни на НСИ: **Първа** – демографски потенциал⁴, **Втора** – социално-икономическо развитие⁵, **Трета** – техническа инфраструктура⁶. Избраните показатели са ключови в процеса на анализирането на регионалното развитие и изразяват по обективен начин състоянието на демографския, социално-икономическия и инфраструктурния потенциал на страна-

³ ОП „Региони в растеж“, ОП „Конкурентоспособност и иновации“, ОП „Развитие на човешките ресурси“, ОП „Добро управление“, ОП „Наука и образование“, ОП „Околна среда“, ОП „Транспорт“.

⁴ Включват се: коефициент на възрастова зависимост – отношение на населението на 65 и повече години към населението на 0-14 години в %; коефициент на възрастова зависимост – отношение на населението на 65 и повече години към населението на 15-64 години в %; относителен дял на населението в градовете в %; гъстота на населението спрямо територията на населените места и други урбанизирани територии, брой лица/кв. км.; коефициенти на естествен и механичен прираст в %.

⁵ В т.ч.: брой легла в МБАЛ на 1000 души от населението, преминали болни за лечение през МБАЛ; регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души от населението; БВП на човек от населението в лв.; средногодишен доход на лице от домакинството в лв.; чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване към 31.12 в хил. евро.

⁶ Към нея се причисляват: качество на пътната настилка, % в добро състояние; гъстота на пътната мрежа, дължина на пътната мрежа в км/100 кв.км; относителен дял на домакинствата с достъп до интернет в %/.

та. Променливите се считат за стимули за развитие, като на база на тях е конструиран моделът, където $z_{j0} = \max(z_{ij})$.

За изчисляване разстоянието между показателите (i) е използвана Евклидовата зависимост, т. нар. „Евклидово пространство“ (Pawlas, I.):

$$(1) \quad d_{j0} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (z_{ij} - z_{j0})^2}$$

Методологията по конструиране на таксономичната мярка за развитие (TMD) е, както следва (Яроска, 2012):

$$(2) \quad TMD_i = 1 - \frac{d_{i0}}{d_0}, i = 1, 2, \dots, n, \text{ където: } d_0 = \bar{d}_0 + 2S_0$$

$$\bar{d}_0 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n d_{i0}, \quad (4) \quad S_0 = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (d_{i0} - \bar{d}_0)^2},$$

$$(3) \quad \text{където: } TMD_i \in [0; 1], i=1,2,\dots, n.$$

Началният етап на емпиричното изследване започва с установяването на таксономичната мярка за развитие (TMD) на всеки отделен индикатор в трите разглеждани групи показатели: демографски потенциал, социално-икономическо развитие и технологична инфраструктура. В търсене на обобщаващ показател се конструира синтетична мярка, в която са вземат предвид кумулативно осреднените стойности на всяка комбинация от показатели по групи. Именно чрез нея се създава възможност да се направи йерархично подреждане по отношение демографския и социално-икономическия потенциал, както и технологичната инфраструктура, измерени чрез (TMD). Изведените констатации позволяват анализирани области да бъдат групирани в ред според степента на цялостното развитие на всяка една област, изразена посредством (TMD). Прилагането на т.нар. клъстерен анализ и интерпретирането на данните доведоха до групиране на областите в България в 4 групи според нивото на развитие през 2012 г., 2014 г. и 2016 г. посредством метода на стандартното отклонение и следното правило:

$$\begin{array}{ll} - G_1: s_i < \bar{s} - S(s) & - G_2: \bar{s} > \bar{s}_i \geq \bar{s} - S(s) \\ - G_3: \bar{s} + S(s) > s_i \geq \bar{s} & - G_4: s_i \geq \bar{s} + S(s), \end{array}$$

където:

\bar{s} – средна аритметична на (TMD);

$S(s)$ – стандартното отклонение на (TMD);

s_i – стойността на променливата (TMD).

3. Резултат от многовариантния сравнителен анализ

Във фокуса на настоящата точка са получените стойности на TMD след множество изчисления⁷, представени в табличен вид, базирани на данни от НСИ. Таблиците от 1 до 3 представят постигнатите резултати от многовариантния сравнителен анализ, извършен чрез прилагането на метода на З. Хелвинг за изчисляване на таксономичната мярка за развитие във всяка от 28-те области. През 2012 г. се наблюдава, че областите Габрово, Перник и Варна са с най-добри показатели по отношение на демографския потенциал. Това се дължи на добри стойности на показателите: коефициент на възрастова зависимост – отношение на населението на 65 и повече години към населението на 15–64 години и коефициента на механичен прираст. Смолян, София-столица и Благоевград са с най-неблагоприятни условия. Показателни за това са стойностите на коефициента на механичен прираст. През 2014 г. и 2016 г. тенденцията се изменя и водещи области с добър демографски потенциал са: София-столица, Габрово, Пловдив и Варна, а с най-нисък TMD са областите: Разград, Търговище, Враца, Силистра и Смолян. Това може да се проследи в Таблица 1.

По отношение на социално-икономическото развитие през 2012 г. област Плевен се утвърждава като лидер, следвана от областите Пловдив и Пазарджик. Най-ниското ниво според модела е регистрирано в София-столица, Бургас и Варна. През 2014 г. и 2016 г. тенденцията драстично се изменя, като на челни позиции се нареждат София-столица, Плевен, София и Пловдив, като съответните стойности могат да бъдат проследени в Таблица 2. Обективни показатели се явяват БВП на човек от населението, средногодишният доход на лице от домакинството и чуждестранните инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор. Най-ниски позиции заемат Кърджали, Шумен, Добрич и Силистра. Това се дължи основно на стойностите на показателя – брой легла в МБАЛ на 1000 души от населението.

⁷ Тъй като цялостното апробиране на модела в рамките на това изследване не е възможно, тук не се представят първичните данни или тяхната динамика по отделните групи, а само получените резултати.

Таблица 1

Позициониране на областите в България по демографски потенциал

№	2012 година		2014 година		2016 година	
	Област	TMD	Област	TMD	Област	TMD
1.	Габрово	0,883	София-столица	0,867	София-столица	0,876
2.	Перник	0,847	Габрово	0,837	Габрово	0,842
3.	Варна	0,834	Пловдив	0,813	Пловдив	0,826
4.	Русе	0,833	Русе	0,809	Варна	0,819
5.	София	0,827	Варна	0,805	Русе	0,816
6.	Ловеч	0,825	Перник	0,805	Перник	0,813
7.	Хасково	0,823	Бургас	0,798	Бургас	0,806
8.	Шумен	0,821	Кюстендил	0,798	Стара Загора	0,802
9.	В. Търново	0,820	Видин	0,795	В. Търново	0,794
10.	Стара Загора	0,820	Стара Загора	0,793	Плевен	0,790
11.	Видин	0,820	Плевен	0,792	Кюстендил	0,790
12.	Монтана	0,812	Хасково	0,789	Ловеч	0,785
13.	Добрич	0,811	Ловеч	0,789	Ямбол	0,784
14.	Кюстендил	0,810	Ямбол	0,786	Видин	0,779
15.	Пловдив	0,808	Кърджали	0,786	Сливен	0,778
16.	Ямбол	0,807	В. Търново	0,783	Хасково	0,776
17.	Плевен	0,807	Монтана	0,781	Монтана	0,774
18.	Бургас	0,806	Сливен	0,781	Шумен	0,773
19.	Силистра	0,795	Пазарджик	0,766	София	0,770
20.	Търговище	0,784	София	0,765	Кърджали	0,766
21.	Пазарджик	0,768	Шумен	0,762	Благоевград	0,766
22.	Враца	0,766	Благоевград	0,761	Пазарджик	0,766
23.	Кърджали	0,764	Добрич	0,761	Добрич	0,763
24.	Разград	0,750	Враца	0,750	Силистра	0,758
25.	Сливен	0,746	Смолян	0,750	Смолян	0,751
26.	Благоевград	0,741	Силистра	0,748	Враца	0,745
27.	София-столица	0,731	Търговище	0,747	Търговище	0,740
28.	Смолян	0,724	Разград	0,727	Разград	0,720

Източник: Изчисления на автора, базирани на данни на НСИ.

Таблица 2

Позициониране на областите в България по социално-икономически потенциал

№	2012 година		2014 година		2016 година	
	Област	TMD	Област	TMD	Област	TMD
1.	Плевен	0,885	София-столица	0,942	София-столица	0,914
2.	Пловдив	0,863	Плевен	0,863	Плевен	0,856
3.	Пазарджик	0,856	София	0,852	Пловдив	0,842
4.	Монтана	0,843	Пловдив	0,847	София	0,821
5.	Смолян	0,838	Габрово	0,842	Габрово	0,811
6.	Кюстендил	0,837	Варна	0,835	Стара Загора	0,807
7.	Силистра	0,829	Стара Загора	0,824	Пазарджик	0,794
8.	Кърджали	0,827	Монтана	0,813	Монтана	0,793
9.	Търговище	0,826	Враца	0,812	Варна	0,781
10.	Сливен	0,822	Кюстендил	0,802	Бургас	0,780
11.	Разград	0,821	Търговище	0,796	Кюстендил	0,779
12.	Габрово	0,816	Бургас	0,789	Враца	0,775
13.	Хасково	0,813	Русе	0,788	Русе	0,761
14.	Ловеч	0,811	Разград	0,787	Смолян	0,750
15.	Видин	0,799	Смолян	0,787	Търговище	0,749
16.	Ямбол	0,794	Видин	0,782	Разград	0,747
17.	В. Търново	0,794	Пазарджик	0,782	Ловеч	0,746
18.	Враца	0,794	Ловеч	0,778	Сливен	0,735
19.	Шумен	0,785	Сливен	0,775	Хасково	0,730
20.	Русе	0,784	Перник	0,773	Перник	0,727
21.	Благоевград	0,780	Хасково	0,766	Видин	0,726
22.	Добрич	0,777	Благоевград	0,760	Ямбол	0,724
23.	Стара Загора	0,774	Добрич	0,759	Силистра	0,724
24.	Перник	0,762	В. Търново	0,758	В. Търново	0,720
25.	София	0,742	Ямбол	0,753	Благоевград	0,719
26.	Варна	0,739	Силистра	0,752	Добрич	0,713
27.	Бургас	0,692	Шумен	0,751	Шумен	0,698
28.	София-столица	0,661	Кърджали	0,742	Кърджали	0,692

Източник: Изчисления на автора, базирани на данни на НСИ.

С най-добро развитие на техническата инфраструктура през 2012 г. се позиционират Перник, Габрово и Търговище, като това се дължи на индикаторите – качество на пътната настилка и гъстота на пътната мрежа. Най-слабо развити са областите Благоевград, Бургас и Шумен. През 2014 г. и 2016 г. на предни позиции по отношение на техническата инфраструктура заемат областите: Габрово, Варна, София-столица, Перник и Видин. Това се дължи следствие на високи стойности на показателите: относителен дял на домакинствата с достъп до интернет и гъстота на

пътната мрежа. Съответно 27-мо и 28-мо място, видно от Таблица 3 заемат Враца, Плевен, Благоевград и Монтана.

Таблица 3

Позициониране на областите в България по отношение развитието на техническата инфраструктура

№	2012 година		2014 година		2016 година	
	Област	TMD	Област	TMD	Област	TMD
1.	Перник	0,865	Габрово	0,907	Варна	0,886
2.	Габрово	0,856	София-столица	0,867	София-столица	0,878
3.	Търговище	0,849	Перник	0,864	Видин	0,865
4.	Сливен	0,847	Кърджали	0,844	Перник	0,865
5.	Кюстендил	0,827	Ямбол	0,831	Хасково	0,855
6.	Ямбол	0,804	Сливен	0,828	Стара Загора	0,855
7.	Ловеч	0,802	Силистра	0,821	Пловдив	0,845
8.	Видин	0,801	Варна	0,821	Габрово	0,838
9.	София	0,799	Русе	0,813	Русе	0,829
10.	Хасково	0,797	Разград	0,807	Търговище	0,829
11.	Стара Загора	0,788	Стара Загора	0,801	Враца	0,827
12.	В. Търново	0,779	Хасково	0,798	Добрич	0,827
13.	Пазарджик	0,777	Смолян	0,796	Кюстендил	0,826
14.	Добрич	0,775	В. Търново	0,789	Шумен	0,817
15.	Варна	0,772	Търговище	0,777	Разград	0,815
16.	София-столица	0,771	София	0,771	Смолян	0,812
17.	Смолян	0,767	Пазарджик	0,770	Сливен	0,806
18.	Пловдив	0,765	Ловеч	0,766	Пазарджик	0,799
19.	Плевен	0,764	Видин	0,764	Ямбол	0,797
20.	Кърджали	0,759	Добрич	0,761	Кърджали	0,796
21.	Разград	0,755	Кюстендил	0,753	Силистра	0,794
22.	Силистра	0,754	Шумен	0,753	В. Търново	0,783
23.	Враца	0,749	Благоевград	0,751	Бургас	0,773
24.	Русе	0,746	Пловдив	0,747	София	0,766
25.	Монтана	0,744	Бургас	0,736	Ловеч	0,762
26.	Шумен	0,740	Плевен	0,731	Монтана	0,758
27.	Бургас	0,713	Монтана	0,729	Благоевград	0,746
28.	Благоевград	0,703	Враца	0,684	Плевен	0,740

Източник: Изчисления на автора, базирани на данни на НСИ.

Разликите между получените стойности в трите групи през различните години са следствие от редица обективни и субективни фактори. Формираните резултати трябва да се разглеждат като ефект на комбинацията от изменения в отделните променливи във всяка област.

За да се разграничат регионалните различия по отношение на социално-икономическото и демографското развитие и техническата инфраструктура през 2012 г., 2014 г. и 2016 г. в Таблица 4 са групирани отделните области в България въз основа прилагането на метода на стандартно отклонение на изследваните до момента показатели, като към G4 спадат районите с най-добро цялостно развитие, а към G1 – тези области с най-ниска степен на такова.

Таблица 4

Разделение на българските области по групи според социално-икономическото, демографското развитие и техническата инфраструктура през 2012 г., 2014 г., 2016 г.

	2012		2014		2016	
	Област	Група	Област	Група	Област	Група
1.	Габрово	G4	София-столица	G4	София-столица	G4
2.	Плевен	G4	Габрово	G4	Пловдив	G4
3.	Кюстендил	G4	Варна	G3	Габрово	G4
4.	Пловдив	G4	Пловдив	G3	Варна	G4
5.	Перник	G4	Плевен	G3	Стара Загора	G3
6.	Ловеч	G4	Стара Загора	G3	Плевен	G3
7.	Хасково	G4	Перник	G3	Русе	G3
8.	Търговище	G4	Русе	G3	Кюстендил	G3
9.	Монтана	G4	София	G3	София	G3
10.	Видин	G3	Кюстендил	G3	Бургас	G3
11.	Пазарджик	G3	Сливен	G2	Перник	G3
12.	В. Търново	G3	Видин	G2	Пазарджик	G3
13.	Ямбол	G3	Монтана	G2	Монтана	G2
14.	Силистра	G3	Бургас	G2	Видин	G2
15.	Сливен	G3	Ямбол	G2	Хасково	G2
16.	Русе	G3	Хасково	G2	Враца	G2
17.	Стара Загора	G3	Кърджали	G2	Сливен	G2
18.	Шумен	G2	Ловеч	G2	Ловеч	G2
19.	Добрич	G2	В.Търново	G2	Смолян	G2
20.	Кърджали	G2	Смолян	G2	Ямбол	G2
21.	София	G2	Пазарджик	G2	В. Търново	G2
22.	Варна	G2	Търговище	G2	Търговище	G2
23.	Разград	G2	Разград	G2	Добрич	G2
24.	Смолян	G1	Силистра	G2	Шумен	G2
25.	Враца	G1	Враца	G2	Силистра	G2
26.	Благоевград	G1	Добрич	G1	Разград	G1
27.	Бургас	G1	Благоевград	G1	Благоевград	G1
28.	София-столица	G1	Шумен	G1	Кърджали	G1

Изведените до момента констатации фокусират вниманието върху формираните четири възлови групи. Група G4 обхваща областите с най-добро развитие през 2012 г. Към нея спадат: Габрово, Плевен, Кюстендил, Пловдив, Перник, Ловеч, Хасково, Търговище и Монтана. Области, като София-столица, Бургас, Благоевград, Враца и Смолян, се позиционират към G1. През 2014 г. София-столица вече не е елемент на G1, а заема челна позиция в G4, заедно с Габрово, а към G1 се причисляват: Добрич, Благоевград и Шумен. През 2016 г. ясно се очертава тенденцията за последните години по отношение на социално-икономическото развитие на районите в България. Групата с най-добро развитие обхваща: София-столица, Пловдив, Габрово и Варна. Група G1 е формирана от областите Кърджали, Благоевград и Разград.

Извършените многовариантен сравнителен анализ посредством таксономичния коефициент за развитие на З. Хелвинг и групиране на областите чрез метода на стандартното отклонение водят до систематизирането на следните по-важни изводи:

Първо, ясно се очертават тенденциите на регионалните различия през изследвания период в България следствие на комбинация от фактори от демографско, социално-икономическо и инфраструктурно естество.

Второ, най-голямо влияние върху регионалните различия в страната имат: демографските фактори – механичен и естествен прираст на населението; социално-икономическите – средногодишен доход на лице от домакинството в лв. и чуждестранните инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор; техническа инфраструктура – относителен дял на домакинствата с достъп до интернет и гъстота на пътната мрежа.

Трето, най-добре развиващите се райони са тези с най-висока концентрация на населението, според извършеният метод на З. Хелвинг за изчисляване на таксономичната мярка за развитие по отношение на демографския потенциал – София-столица, Пловдив и Варна. Според множество анализи там са фокусирани и най-голям дял от средствата за финансиране от Структурни и Кохезионни фондове.

4. Заключение

В заключение следва да се подчертае, че извършените изследвания доказват съществуването на огромни различия в развитието на българските региони на ниво област, т.е. ниво NUTS-3. Те се установяват на база многовариантния сравнителен анализ, при който се констатира, че през последните години най-високо ниво на синтетичната мярка (TMD)

се отчита в област София-столица, която е водеща по отношение на демографския и социално-икономическия потенциал, изпреварвана от Варна само по отношение на техническата инфраструктура. От друга страна, Разград е областта с най-нестабилен демографски потенциал. Кърджали принадлежи към районите с най-лоши показатели за социално-икономическо развитие. Област Плевен се характеризира с най-ниско ниво на синтетичната мярка по отношение на техническата инфраструктура.

Предвид изложеното дотук е видно, че България не отстъпва на общото правило, че развитието най-често е неравномерно. Фактът, че някои райони се разрастват по-бързо, е, от една страна, оптимистичен, защото позволява по-бърз растеж в световен мащаб и генерира повече ресурси за справяне с бъдещи предизвикателства. От друга страна, наличието на регионални различия влияе върху качеството на живот в страната и е в противоречие с цялостната мисия и цел на Европейския съюз за равнопоставеност на обществото. За понижаване разнородността в българските области е необходимо оптималното използване на структурните фондове по предназначение в по-слабо развитите райони с цел стимулиране на икономическия растеж в дългосрочен план, подобряване предприемачеството и конкурентоспособността на регионите в България. Чрез обръщането на по-съществено внимание на конкретните области от групите с най-ниска степен на развитие – G1 и G2 на настоящото изследване в комбинация с оптимизиране на регионалната и кохезионната политика на България би следвало да се допринесе до по-висока степен на равнопоставеност, която да минимализира регионалните диспропорции и да подобри условията за живот в страната.

Цитирана и използвана литература

- Economix. (4 2 2014 г.). *Кой ще спечели от еврофондовете през 2014-2020 г.* Извлечено от <https://economix.bg/novite-evrofondove-2014-2020>
- Eurostat. (н.д.). *NUTS - Nomenclature of territorial units for statistics*. Извлечено от <http://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>
- Jarocka, M. (2012). *Application selected methods of multidimensional comparative analysis to a hierarchy of Polish universities*.
- Pawlas, I. (н.д.). *Regional disparities in development based on taxonomic research: a case of Poland*.
- The World bank. (2002). *Building Institutions for Markets*. Published for the World Bank Oxford University Press.

- The World bank. (2003). *World Development Report 2003: Sustainable Development in a Dynamic World – Transforming*. A copublication of World Bank and Oxford University Press.
- ЕС. (01 2007 г.). *Кохезионната политика 2007-2013 г. Коментари и официални текстове*. Извлечено от http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/publications/guide2007_bg.pdf
- Захариев, А. (2012). *Фискална децентрализация и финансово управление на общините в България*. Свищов: АИ "Ценов".
- Лилова, Р., Радулова, А., Симеонов, С. (2016). *Бюджет и бюджетна политика*. "Фабер".
- НСИ. (23 05 2003 г.). *Класификация на териториалните единици за статистически цели в България (NUTS)*. Извлечено от <http://www.nsi.bg>

НАРОДНОСТОПАНСКИ АРХИВ

ГОДИНА LXXI, КНИГА 3 – 2018

СЪДЪРЖАНИЕ

Марияна Павлова-Бънова

Фискалната децентрализация в Европа: ефекти върху данъчната автономност на местното самоуправление / 3

Гюлбахор Каримова

Анализ на международния опит в привличането на чуждестранни инвестиции / 17

Хасан Азис

Качество и перспективи за развитие на администрацията във връзка с процеса на децентрализация в Гърция / 31

Силвия Заркова

Регионалните различия в съвременна България: икономически, социални и демографски предизвикателства / 51

Калина Дурова

Кохезионната политика на Европейския съюз и регионалните диспропорции в България / 64

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
Проф. д-р Георги Иванов – зам. главен редактор
Проф. д-р Йордан Василев
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Румен Лазаров
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Анатолий Асенов
Доц. д-р Пресияна Ненкова

МЕЖДУНАРОДЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р ик.н. Михаил А. Ескиндаров – Ректор на Финансовия университет при Правителството на Руската федерация – федерална държавна образователна институция за професионално образование, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. Лестър Лойд-Ризън – Директор на Центъра по международен бизнес към Международното бизнес училище Ашкрофт, Кембридж, Великобритания
Проф. Кен О’Нийл – Ръководител на катедра по предприемачество и развитие на малкия бизнес към Департамента по маркетинг, предприемачество и стратегии на Университет Ълстер, Северна Ирландия
Проф. Ричард Торп – Бизнес школа на Университета Лийдс, професор по развитие на управлението, зам.-директор на Киурт институт, Лийдс, Великобритания
Проф. д-р ик.н. Андрий Крисоватий – Тернополски национален икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Григоре Белостечник – Ректор на Молдовската академия за икономически изследвания, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Йон Кукуй – Президент на Сената на Университета Валахия – гр. Търговище, Румъния, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Михаил Ив. Зверяков – Ректор на Одеския държавен икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Олена Непочатенко – Ректор на Умански национален аграрен университет (Украйна)
Проф. д-р ик.н. Дмитрий Лукьяненко – Първи зам.-ректор по научно-педагогическа и научна работа, Киевски национален икономически университет „Вадим Гетман” (Украйна)
Доц. д-р Мария Кристина Стефан – Университет „Валахия”, гр. Търговище, Румъния, катедра „Икономикс”
Доц. д-р Анисоара Дуика – Университет „Валахия”, гр. Търговище, Румъния, катедра „Мениджмънт”

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Елка Узунова – координатор и ръководител на екипа
Ст. преп. Даниела Стоилова – превод на английски език
Ст. преп. Румяна Денева – превод на английски език
Ст. преп. Маргарита Михайлова – превод на английски език
Ст. преп. Иванка Борисова – превод на английски език
Ст. преп. Венцислав Диков – стилев редактор на английски език

Адрес на редакцията:

5250 Свищов, ул. „Ем. Чакърв” 2
Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
☎ (+359) 889 882 298
Деяна Веселинова – технически секретар
☎ (+359) 631 66 309, e-mail: nsarhiv@uni-svishtov.bg
Благовеста Борисова – компютърен дизайн
☎ (+359) 882 552 516, e-mail: b.borisova@uni-svishtov.bg
© Академично издателство „Ценов” – Свищов
© Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов

ISSN 0323-9004

Народно стопански архив

Свищов, година LXXI, книга 3 - 2018

Фискалната децентрализация в Европа: ефекти върху данъчната автономност на местното самоуправление

Анализ на международния опит в привличането на чуждестранни инвестиции

Качество и перспективи за развитие на администрацията във връзка с процеса на децентрализация в Гърция

Регионалните различия в съвременна България: икономически, социални и демографски предизвикателства

Кохезионната политика на Европейския съюз и регионалните диспропорции в България

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

СВИЩОВ

Изисквания при депозиране на статии за сп. „Народностопански архив“

1. Обем: статии от 12 до 25 страници;

2. Депозиране на материалите: на хартиен носител и в електронен вид като приложен файл на E-mail: NSArhiv@uni-svishtov.bg

3. Технически изисквания:

- изпълнение Word 2003 (минимум);
- размер на страницата – А4, 29-31 реда и 60-65 знака на ред;
- разстояние между редовете 1,5 lines (At least 22 pt);
- шрифт – Times New Roman 14 pt;
- полета – Top - 2.54 cm; Bottom - 2.54 cm; Left - 3.17 cm; Right - 3.17 cm;
- номерация на страницата – долу вдясно;
- текст под линия – размер 10 pt;
- графики и фигури – Word 2003 или Power Point.

4. Оформление:

- наименование на статията, име на автора, академична длъжност, научна степен – шрифт Times New Roman, 14 pt, с големи букви Bold – центрирано;

- наименование и адрес на местоработата; телефони за контакти и E-mail;

- резюме на български език в обем до 15 реда; ключови думи – от 3 до 5;

- **JEL** класификация на публикациите с икономически характер (<http://ideas.repec.org/j/index.html>);

- основен текст (изложение);

- таблиците, графиките и фигурите се вграждат софтуерно в текста (да позволяват езикова корекция и превод на английски). Цифрите и текстът вътре в тях се изписват с шрифт Times New Roman 12 pt;

- формулите се създават с Equation Editor;

5. Правилата за цитиране под линия: При цитиране да се спазват изискванията на **БДС 17377-96 Библиографско цитиране**, поместени тук: <http://www.uni-svishtov.bg/dialog/Bibl.%20Citirane.pdf>.

Всеки автор носи отговорност за отстояваните идеи, съдържанието и техническото оформление на своя текст.

6. Ръкописите на нехабилитирани преподаватели се придружават от препис на протокол от катедрата, обсъдила и предложила научната разработка за публикуване.

Авторите на публикуваните материали на страниците на списание „Народностопански архив“ носят отговорност за тяхната автентичност.

От Редакционния съвет

www.uni-svishtov.bg/NSArhiv